

які порушують звичні життєві стереотипи, що створюють перешкоди, які викликають переживання або дії, коли людина не в змозі вирішити їх самостійно.

Загалом існують дві принципові позиції у розумінні критичного періоду: 1) визнання критичних періодів необхідним моментом розвитку (Л.Виготський, Д.Ельконін, Е.Еріксон); 2) визнання необхідності якісних змін у розвитку, переходу до нової системи взаємин. При цьому акцент робиться на зовнішніх, соціальних умовах, а не психологічних механізмах розвитку (О.Леонтьєв, Л.Божович).

Підсумовуючи вищезазначене можна констатувати, що в науковій психології, кризи (вікові, міжособистісних стосунків, сімейні та ін.) розглядаються як необхідна та важлива складова життя, процес індивідуалізації, соціально-психологічний процес розвитку та становлення особистості, групи, суспільства, людства в цілому як системи. Криза є завжди момент вибору з декількох можливих альтернатив, момент вибору регресивного або прогресивного рішення в подальшому розвитку. Відповідно, криза – це криза життя, критичний момент та важливий аспект життєвого шляху особистості.

Мойсей А.А., Потапова Л.Б.
АСПЕКТИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

*Кафедра суспільних наук та українознавства
Вищій державній навчальній заклад України
„Буковинський державний медичний університет”*

Культурні процеси в Україні – це найгостріші проблеми, що постають перед українською нацією. Як прилучаючись до здобутків загальнолюдської цивілізації скористатись її могутнім творчим потенціалом, уникаючи втрат власної неповторної сутності, розчинення в потоці глобалізованої культури людства. Небезпека така цілком реальна й потребує особливих запобіжних зусиль, що мають супроводжувати процес долучення до глобального діалогу культур на всіх етапах. Початком таким можна вважати творення „сфери спільності”, що здатна забезпечити взаєморозуміння учасників діалогу, долучення їх до стандартів культури, які в межах спільного „ми”, що глобалізується, сприймаються як норма. Загроза, що виникає на цьому етапі, пов'язана з процесом глобальної інтенсифікації формування масової культури, але саме орієнтує на „вирівнювання” поля міжкультурного спілкування за єдиним стандартом. Феномен поширення зв'язків масової культури, – зрештою, закономірне явище. Небезпечною є масова культура. Сама по собі, а спроба абсолютизації її, агресія масової культури за межі сфери своєї компетенції, що сприяє лише пасивному, не критичному сприйняттю загальнолюдських стандартів і не більше.

Загрозливою є тенденція, яку переконливо засвідчує нинішній стан українського культурного життя, до абсолютизації влади масової культури. Справа в тім, що деклароване в політичній риториці прагнення до „відродження” національної культури на противагу всевладдю зразків вироджується або на безперспективну анахронізацію чи „масовізацію” української культури. З одного боку, – як зазначають дослідники, бажання створити конкурентоспроможну культурну продукцію веде до того, що наші митці, письменники, часто копіюють не найкращі зразки зарубіжних телепередач, книжок, з іншого боку прагнення зберегти національну специфіку веде до того, що цим витворам масового культурного виробництва надають українських рис, через це можна спостерігати чи то масову культуризацію української культури, чи то псевдо українізацію масової культури.

З огляду на перспективу збереження самобутньої національної культури за умов глобалізації незадовільним є ані некритичне сприйняття продуктів масової культури, так і намагання фольклоризувати культуру з тим, щоб ствердити неповторність її.

Відмовляючись як від „провінційного космополітизму” так і „провінційної анархізації” культури, Й.Юрт стверджує необхідність шукати вихід в „усвідомленні європейської культури як культури різноманітностей. Саме тому зараз для нас особливо актуалізується потреба інтенсифікувати зусилля до розвитку тих типів культурної діяльності, що спрямовані до дійсного творчого, критичного міжкультурного спілкування. З огляду на це, особливу увагу серед інших набирають ті, що зазвичай перебували на далекій периферії, – це діяльність у сфері історії. Адже розвиток саме цих типів культурної діяльності сприяє самовизначенню народу в часі та просторі, що є запорукою усвідомлення сутності власного „Я”, й того місця, яке посідає народ у світі, що глобалізується.

Характеризуючи нинішній стан історії як сфери пізнання минулого, мусимо констатувати, що здобутки попереднього етапу розвитку нашої культури в цій сфері виявляються непридатними для пошуку відповіді, адекватної потребам сьогодення. Адже на власне минуле, як і на світ, що оточує нас, ми добились крізь ідеологічно „тоновані скельця” виглядала вкрай збідненою, позбавленою притаманного їй багатоліття кольорів. Тому такою нагальною нині стає потреба „протерти скельця”, щоб мати можливість виробити адекватне нинішньому стану бачення власного місця в часі і просторі.

Сьогодні загострюється суперечність між наукою історією, яка претендувала на обґрунтування картини минулого згідно з канонами наукового об'єктивного пізнання, і пам'яттю, суб'єктивного за природою, що ставиться до минулого вибірково, актуалізуючи лише те, що відповідає потребам сьогоденної культури. Шлях до ствердження загальнолюдської культури, що спиралась би на засадах толерантності як вищої етичної норми, у ствердженні багатоманіття як єдиної можливої підстави культурної цілісності людства.

Процес легітимації української національної держави, становлення української політичної нації вимагає не лише апеляції до національних традицій, а і їх переформування відповідно до вимог часу, коли

процес глобалізації культури збігається в часі з появою нових субкультур, що носять позанаціональний характер. Але шляхи розв'язання суперечностей пролягають через перебудову засад, на яких ґрунтується етична культура, ствердження якої є запорукою успішного розв'язання складних завдань, що їх вирішує наш народ на нинішньому етапі його розвитку.

Осипенко В.А.

ДОСВІД ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ КРИЗИ ЯК ЯВИЩА ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ КРИЗИ

*Кафедра психології та філософії
Вищий державний навчальний заклад України
«Буковинський державний медичний університет»*

В часи інноваційних технологій, прискорених темпів життя, зростання інформаційних та емоційних навантажень, економічних і політичних перетворень, українське суспільство характеризується кризовістю, невизначеністю та нестабільністю, що ускладнює процес самореалізації особистості. Відбуваються зміни в структурі мотивації особистості, руйнування значущих для людини цінностей, виникнення додаткових аспектів ціннісної кризи.

Метою нашого дослідження є теоретико-методологічний аналіз поняття «криза» представниками різних психологічних шкіл та напрямків, вивчення проблеми кризи як явища та соціально-психологічних особливостей особистості в умовах кризи сучасними науковцями.

Аналіз теоретичних джерел показує різні концептуальні напрями у своїй єдності утворюють специфічну систему, яка є методологічною базою для вивчення такого складного та багаторівневого явища, як життєва криза. Останніми роками активно досліджувалися різні аспекти важких життєвих ситуацій (Л.І. Анциферова, І.В. Бринза, О.А. Будницька, Л. Е. Орбан-Лембрик та ін.); особливості подолання життєвих криз та важких життєвих ситуацій (Р.А. Ахмеров, Ф.Ю. Василюк, Т.М. Титаренко та ін.); особливості надання психологічної допомоги особистості, що знаходиться в критичній життєвій ситуації (П.В. Лушин, Т.М. Титаренко та ін.). Проте, вивчаються, в основному, лише окремі аспекти даної проблеми, що не дає цілісної картини цього складного психологічного явища й на теперішній час відсутнє єдине визначення життєвої кризи та процесу її психологічного подолання. На думку Дж. Каплана, «криза – це стан, що виникає, коли особа стикається з перешкодою життєво важливим цілям, яка протягом якогось часу є нездоланною за допомогою звичних методів розв'язання проблем». Тобто під поняттям «криза» розуміється емоційна реакція людини на загрозливу ситуацію, а не сама ситуація.

У розумінні психологічного феномену життєва криза розглядається: 1) як соціально психологічна ситуація; 2) як особливий стан, що має свої суб'єктивні та об'єктивні характеристики; 3) як процес переживання. Криза як психічне явище містить три взаємопов'язані підструктури: 1) когнітивно-емоційну, 2) особистісну (підструктура ставлень), 3) поведінкову. Результати досліджень різних авторів дослідник Є. Варбан представляє у вигляді об'єднаної класифікації життєвих криз, за критеріями: за віковим (кризи розвитку); за критерієм тривалості: мікро криза; короткочасна; довготривала; за критерієм результативності: конструктивні; деструктивні; за діяльнісним критерієм: криза операціональної сторони життєдіяльності, криза мотиваційно цільової сторони життєдіяльності, криза смислової сторони життєдіяльності; за критерієм детермінованості: кризи, що викликані інтрапсихічними факторами; кризи, що викликані ситуативними факторами; за критерієм складності: прості кризи, що викликані однією подією; багатовимірні кризи, що торкаються практично всіх аспектів індивідуального життя особистості; за критерієм передбачуваності: передбачувані (нормативні); «ситуаційні» (імовірнісні); проміжні.

Дослідниця О. Блинова вказує, що внутрішньоособистісний конфлікт можна вважати індикатором наявності у індивіда кризи ідентичності як неузгодженості між бажаним та реальним; криза ідентичності може торкатися декількох сфер – культурної, етнічної, професійної, сімейної; негативними наслідками внутрішньоособистісного конфлікту є психологічна дезорганізація особистості, зниження активності та ефективності діяльності; підвищений рівень тривожності; залежність людини від інших людей та обставин; загальна депресія; стресові стани; фрустрація основних потреб; почуття неповноцінності і нікчемності; розлад життєвих цінностей; втрата сенсу життя. Проте, конфлікти сприяють мобілізації ресурсів особистості для подолання існуючих бар'єрів її розвитку; сприяють адаптації та самореалізації у складних умовах та підвищенню стресостійкості; допомагають самопізнанню та адекватній самооцінці. Науковець Ю. О. Кисельов вважає, що особистісна криза може включати в себе такі аспекти: 1) різка зміна основних структур особистості; 2) зміна характеру і змісту взаємодії особистості та соціуму; 3) взаємозв'язок актуальних переживань з соціальними, екзистенціальними, духовними складовими кризового стану; 4) представлення як потенціал росту та оновлення, так і деструктивних тенденцій.

Отже, криза завжди супроводжується стресом, певним чином містить в собі фрустрацію, оскільки завжди пов'язана з блокуванням частини потреб.

Певний етапу життєвого циклу особистості впливає на успішність її соціалізації з урахуванням факту стабільності – нестабільності розвитку суспільства. Будь-яка криза є особливим етапом у розвитку особистості, коли ініціюється процес об'єднання внутрішніх підсистем матеріального, соціального і духовного «Я» у єдину цілісність.

Наслідки життєвої кризи можуть бути різними. Може відбутися фіксація неадекватних способів адаптації, що ще більше ускладнює становище індивіда й збільшує ризик виникнення нової кризи і ще більш